

MEHALÁK VÁROSA

SZENTENDRE FELFEDEZÉSE A „MÁSİK OLDALRÓL”

Írta:
Jónás Beáta
Fotók:
Gulyás Attila

Szentendre felé a HÉV-en sorra vettem, ami a városról eszembe jut: Visegrádi-hegység, skanzen, Kovács Margit Múzeum, óváros, Kívánságok tere, macskakő, Duna-korzó, művésztelep, kötelező iskolai kirándulások, hömpölygő turistacsoportok. Télen és nyáron egyaránt kedvenc magyarországi helyszíneim egyike. Azért, hogy még többet tudjak a Szent András apostolról elnevezett városról, jelentkeztem egy szerb tematikára épített sétára.

A

kirándulást szervező egyesület idegenvezetői a HÉV-állomáson köszöntötték a résztvevőket. „Zsiveli”, azaz egészségünkre – mondja szerbül a két fiú, és mi közel ötvenen koccintottunk ismerőssel, ismeretlennel a Dusnokról érkezett házi pálinkával, majd kezdetét vette programunk. A séta első állomása a Flórián-kápolna volt, amely nevét a tűzvészől oltalmazó Szent Flóriánról kapta. Eredetileg a pestisjárvány áldozatainak emlékére építették, majd az 1800-as években egymást követő tűzvészek miatt Rókus, Rozália és Sebestyén védőszentek helyét átvette Szent Flórián. A 18. században kiemelkedő fontossággal bírt a kovácsmesterség Szentendrén, ennek egyik impozáns bizonyítéka a kápolna varárcsos kapuja.

A Római sánc köz sarkán áll az apró Szent Flórián-kápolna

A Bükkös-patak hídján kényelmes tempóban haladtunk tovább a Fő téren álló egykori szerb tanítóképző épülethez. Ezt később szerb gimnáziummá alakították, majd az államosítást követően hosszú évekre magánkézbe került, végül 2010-ben tulajdonjoga visszaszállt a szerb ortodox egyházra. Jelenleg üresen áll. A következő helyszín előtt állva túránk felkészült vezetője lelkesen mesélt a szultán megtorlása elől 1690-ben délről északra elmenekült nemzetiségekről. Közel hatezer boszniai szerb, görög, csiprováci, pozsareváci, dalmát, belgrádi és opováci lelt ideiglenes otthonra Szentendrén. Terveik szerint szerettek volna visszatérni hazájukba, ám a karlócai béke ezt megakadályozta.

A véglegesen letelepült, Szerbia különböző részeiről érkezett népcsoportok saját mehalát, azaz közösségeket alakítottak ki, kifejezve ezzel összetartozásukat. Minden közösség épített magának egy-egy templomot, amelyeknek a nevei ma is magukba foglalják a mehalák származását: Csiprovacska, Opovacska, Pozsarevacska, Blagovesztenszka, Belgrád-székesegyház, Izbégi Szent András-templom, Preobrazsenszka. Szentendre egykor a pátriárka székhelye, majd a görögkeleti püspökség és az egyházi élet központja lett. A hét ortodox épület kezdetben fából, majd később kőből készült, további közös jellemzőjük, hogy kelet felé a szentély, nyugat felé az óratorony néz, a legfontosabb belső berendezésük pedig az ikonosztáz, vagyis a képfal. Ez funkcióját tekintve válaszfalat képez a hívek által használt tér és a szentély között. A képfal jeleneteit a szigorú egyházi kánonok határozzák meg. A hallottakat a nap folyamán hatszor láttuk városszerte: a Csiprovacska kivételével végigjártuk a templomokat, rácsodálkoztunk az ikonok egyszer puritán, másszor pompás színvilágára, a szerényen bútorozott terekre, éreztük a tömjén átható illatát, magunk elé képzeltek a pópa vezette egyházi szertartást, kezünkben tarthattuk az Opovacskaiban található, ószerb nyelven írt emlékkönyvet.

Az 1763-ra megépült Belgrád-székesegyház 48 méter magas tornya a városkép egyik meghatározó eleme

A séta összeállításakor az egyesület a szerb egyházi értékek mellett nagy hangsúlyt fektetett a szerb kötődésű kultúrtörténeti tényezőkre is. A híres Szamos Marcipán Múzeumtól nem messze elidőztünk egy ház előtt. Egykori lakójának és feleségének áldásos tevékenységére a mai napig büszke Szentendre: Dumtsa Jenő – görög származású kereskedő és földbirtokos –

a város első polgármestereként kiemelkedő szerepet játszott a polgárosodásban. Emléktáblája előtt állva személy szerint először hallok Vuk Karadzicsról, a szerb irodalmi nyelv megalkotójáról, és Paprika Péterről, a görög-szerb származású bíróról, aki a róla elnevezett utcában élt. Megtudom, hogy az avacumica billentyűs hangszer feltalálója Avakumovics Avakum, a szerb Jókai pedig nem más volt, mint Ignátovity Jakov, az *Örök vőlegény* és a *Szerb rapszódia* írója. Apropos Jókai: a Rab Ráby téren megtekintettük Ráby Mátyás császári tisztviselő egykori házát, akiről az író a térrel azonos regényének főhősét mintázta.

Sétánk egyik kiemelkedő helyszíne a Vujsics Tihamérről elnevezett tér volt: a zeneszerző és népzenekutató – Bartók Béla nyomdokait követve – legfontosabb feladatának az összehasonlító népzenekutató munkát tekintette. Kiemelkedő munkája *A magyarországi délszlávok zenei hagyományai*. A Szentendrén letelepült szerbek mindennapjaival kapcsolatban további hasznos információkkal lettünk gazdagabbak, miközben utunk Szamárhely felé vezetett. A városrész nevének származásáról többféle legenda kering, ezért pontos magyarázatot nem találunk róla sehol. A legelfogadottabb az, hogy

A Pozsarevacska-templom a Bükkös-patak és a Kossuth Lajos utca találkozásánál

Tobakos kereszt

egykor a hegyen élt dalmátoknak csak számárra tellett, ezekkel a jószágokkal közlekedtek, vizet hordtak, élték a mindennapjaikat. Az elnevezés azonban bántó volt számukra, így szívesebben használták az Angyalhegyet vagy Istenhegyet. Visszakanyarodva a hétköznapi élethez, a telepések elsősorban iparosokként és kereskedőként keresték a kenyerüket, másodsorban a táj természeti adottságainak köszönhetően földműveléssel, főleg szőlőtermesztéssel foglalkoztak. A szorgalmas tímárok, szappanfőzők, takácsok, szabók, lakatosok, vargák, kovácsok, pékek és kalmárok olyannyira fellendítették

A SZERVEZŐKRŐL

A Balkán Hív Egyesület (az Experience Balkan nemzetközi baráti társaság civil szervezete) 2011 óta tevékenykedik Magyarországon. Tagjai lelkes, elkötelezett, Balkánt szerető emberek, akiknek célja hivatástudatát építeni kisebbségi kultúrák között, rávilágítani a délszláv térségre jellemző vendégszeretetre és sokszínűsége.

a város gazdaságát, hogy a 18. században Szentendre a harmadik legnagyobb ipari központtá vált. Utolsó állomásaink egyike a Tobakosok keresztje volt. Ez az egykor Boszniából érkezett szerbek városrésze, akik foglalkozásuk tekintetében tímárok, más szóval tobakosok voltak. A kovácsoltvas keresztet a 18. században állították fel a lakosok, ahonnan szemet gyönyörködtető kilátás nyílik a Dunára és a város egy részére. Napunk nem ér véget a városi sétával: a helyi szerb étteremben tradicionális ételeket fogyasztottunk, közben élő délszláv zene kísérte a finom falatokat. Az étterem vezetője maga is a Délvidékről származik, így időnként a zene elhalkult, ő pedig a múltból és a jelenből merített történetekkel koronázta meg az élményeket. Szentendréről hazafelé a HÉV-en sorra vettem, ami a városról eszembe jut. A teljesség igénye nélkül folytatnom magamban a reggeli felsorolást: ikonosztáz, ortodox, mehala, Opovacska, szerb Jókai, avacumica, tobakos. Hiánypótló élmény volt számomra a kirándulás. ■